

Социолошка ревија

СЕМСАМНЕ НА ЗДРУЖЕНИЕТО НА СОЦИОЛОЗИТЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Д-р Ѓорѓе МЛАДЕНОВСКИ

Блага Петроска - Портрет за историјата на
македонската социологија

Д-р Марија ТАШЕВА

Една теоретска рамка за истражување на религиозноста
на населението на Република Македонија

М-р Михајло ПОПОВСКИ

Теорија на атрибуцијата

Д-р Иван ЦЕПАРОСКИ

Општеството како уметничко дело
- Херберт Маркузе

М-р Васил ПЛУШКОСКИ

Рурална идила и/или урбана џунгла? Начинот на живот
во руралните и урбаните локални заедници

Д-р Златко ЖОГЛЕВ

Социолошки пристап кон проучувањето
на научно-технолошкиот развој

Д-р Димитар ТРАЈКОВСКИ

Социјалната заштита низ програмите на политичките
партии во Република Македонија

Маја ГЕРОВСКА

Реалните димензии на социјалната
држава во Македонија

СОЦИОЛОШКА ТРИБИНА

Елизабет КОП

Ништо засекогаш не е завршено

**СОЦИОЛОШКА ЛАБОРАТОРИЈА
ОСВРТИ И ПРИКАЗИ
ИНФОРМАТОР**

Маја ГЕРОВСКА

РЕАЛНИТЕ ДИМЕНЗИИ НА СОЦИЈАЛНАТА ДРЖАВА ВО МАКЕДОНИЈА

Осамостојувањето на Македонија и глобалните трансформации што следеа подоцна, иницираа новитети во егзистирањето на постоечките општествени структури. Неопходноста за прилагодување кон промените секојдневно се наметнуваше, меѓутоа јазот поради структуралната неадаптираност со условите, стануваше од ден на ден се поголем. Потоа, неминувано се вброивме во редот на земјите кои се „во транзиција“, користејќи ја споменатата терминологија за оправдано и долготрајно неснаоѓање и неприлагодување кон проблемите.

Република Македонија, со Уставот се произнесе за „социјална држава“, со што на граѓаните кои се изложени на основните социјални ризици и не се во состојба да ја обезбедат социјалната сигурност преку нивното учество во општествениот систем, им помага да го остварат тоа преку системот на социјална заштита. Меѓутоа, моменталната детерминираност укажува на остварувањето на формалните димензии на социјалната држава, преку јавни мерки, маргинализирајќи ги притоа непостоечките фактори за целосно спроведување на промената.

Во таа конотација, се истакнува потребата од нагласување на примарните заложби искажани со Уставот, особено оние кои се однесуваат на доменот на социјалната превенција, бидејќи истите со текот на времето го опфатија поголемиот дел од популацијата во државата.

Државата како константен актер на општествени промени и збиднувања, претставува основна рамка на реализирање на социјалната акција насочена кон подобрување на социјалната сигурност и нивото на социјално обезбедување на населението.¹

¹ Ружин Н., „Социјална политика“, 147 стр.

Определувајќи се за ваквиот концептуален модел, претпоставка е дека конститутивните елементи и фактори за реализација на истиот постојат, и дека нивната распределба ќе оди во прилог на ефектуализација на моменталните потреби.

Во таква перспектива, државата користи агенси преку кои ги остварува теоретските определби според кои таа се декларира и залага за статусот „социјална држава“. Меѓу актерите кои имаат „привилегија на извршност“ се вбројуваат и социјалните институции. Но, активностите кои овие институции ги реализираат се во евидентен расчекор со постулатите на „социјалната држава“. Ваквите состојби постојат скоро во сите сфери на социјалната превенција, а нагласувањето на само некои од нив во овие рамки, претставува обид да се долови атмосферата на моменталниот „социјален вакуум“.

Заштитата на правата на децата за нивен слободен и непречен развој, особено на оние кои се во положба од социјална потреба од било каков карактер, се предмет на најсилни залагања насекаде во светот. Но, како кај нас моментално се заштитени оние кои највеќе имаат потреба од тоа, говори следниот податок:

а) Само во домот за згрижување на деца без родителски грижа „11 Октомври“, моментално престојуваат 23 штитеници над 18 годишна возраст. Бројката од 23 станува уште позастрашувачка ако се земе предвид фактот дека 11 штитеници од спомнатите 23 се со лесна ментална ретардација. Со заострувањето на социјалните превирања оваа бројка катадневно има тенденција на пораст, меѓутоа, можноста за ново институционализирање во споменатата установа е невозможна, поради непостоењето на логичен одлив на деца. Поради тоа доаѓа до несоодветно институционализирање на деца, со цел да им се обезбеди моментално сместување, за подоцна и трајно да останат во истото.

Овие податоци реално говорат за инертноста на државната интервенција во овој домен. Всушност, станува збор за еден круг на следствени социјални препреки кои произлегуваат една од друга, истовремено продлабочувајќи ја можноста за нивно разрешување.

б) Нецелосообразноста на установите за згрижување на деца, исто така, претставува своевиден проблем во обезбедување на понатамошната социјализација. Имено, евидентна е потребата од стручно усовршување на резиденцијалните штитеници, наспроти моменталните залагања за образовно нивелирање со останатите врстници.

в) Превентивната функција за заштита на младите од асоцијални поведенија се соочува со проблем на немање доволно структури, кои ги анимираат младите. Моменталната превенција се сведува на советодавни разговори. Негативностите од сето тоа се согледуваат преку зачестената појава на алкохолизмот и наркоманијата. Проблем кој понатаму се јавува, а произлегува од споменатата отсутност на конкретните решенија, е немањето соодветни институции за прием на малолетните зависници, ставајќи ги притоа под ист кров долгогодишните и најчесто неизлечиви пациенти со можеби само љубопитните малолетници, и доведувајќи ги во ситуација на димензионирање на негативноста со која се зафатени.

г) Неможноста за реализација се согледува и во спроведувањето на дел од изречените мерки на деца и младинци. Имено, мерката засилен надзор од страна на социјален орган претпоставува обезбедување на низа работни ангажмани, додатни активности со кои на малолетникот треба да се влијае со цел стекнување на одредени работни обврски и задолженија. Меѓутоа, постоечкиот дијапазон кој социјалниот орган може да го понуди се сведува на минимум. Поради тоа, се оди на реално програмирање на заштитните мерки со цел да се обезбедат вистинските услови.

д) Постпеналната заштита е, исто така, доведена во безизлезна позиција. Парадоксот на нејзиното постоење се согледува во неможноста за обезбедување конечна ресоцијализација, односно неможноста да се обезбеди соодветно инволвирање на индивидуата во работниот процес. Ова, особено во денешни услови станува потполно незамисливо. Ако финалето на еден ваков чин не може да се обезбеди, тогаш сите претходни мерки стануваат безполезни.

- Нееластичноста и неприлагоденоста на постечките

социјални одредби, се видливи и во доменот на непосредната социјална заштита на граѓаните. За жал, со овие состојби се среќаваат голем број на луѓе - само во Скопје моментално околу 15 000 семејства го користат правото на социјална помош и околу 1600 индивидуи се јавуваат како корисници на постојана парична помош. Проблемите со кои тие се соочуваат, се присутни веќе подолго време, а решенијата за нивно надминување не се на повидок. Овие констатации произлегуваат од следниве факти:

а) Основната цел на постоењето на социјалната помош се состои во нејзино навремено исплаќање, со цел да се излезе во пресрет на индивидуата во моментот кога таа самостојно, без општествено залагање, не може да се соочи со одредена ситуација. Имајќи ги предвид моменталните состојби на исплата на социјалната помош, се наметнува заклучокот од губење на целисходноста од постоењето на ваквата помош. Само, за илустрација, моментално се исплаќа социјалната помош за месец мај, а постојаната парична помош го има приоритетот на исплаќање за само еден месец порано.

б) Една од неправилностите се однесува и на висината на социјалната и постојаната парична помош. Не е логичен фактот, ако се знае дека доаѓа до поистоветување на висината на двата вида помош. Со самото тоа, се доведуваат двете спротивставени категории - работоспособни и неработоспособни - во еднаква позиција, што е секако надвор од контекстот на обезбедувањето „еднаквост на шансите“.

в) Парадоксален се чини уште еден факт, односно нудењето на исти опции преку социјалната помош за невработени лица и за вработени но под стечај и сл. Истата скала за двете категории доведува како до манипулирање со невработеноста така и со нејзино поттикнување и зголемување.

г) Можноста за стимулирање на невработеноста се зголемува и со опцијата на побрзо исплаќање на здравствената заштита за оние лица кои се под бирото за вработување, отколку оние кои се во редовен работен однос.

д) Недетерминираноста на постоечкиот Закон за социјална заштита во однос на специфирањето на ситуациите кои

овозможуваат право на користење на социјална помош, исто така се јавува како една од пречките и можностите за манипулација и користење на широчината со кој овој термин е определен.

Заклучок

Наведените податоци се само дел од состојбите кои ја девалвираат мисијата на „социјалната држава“. Социјалната политика која ја анимира државата, неминовно мора да се доведе во согласност со универзално-теоретскиот договор дека „секоја политика мора да води сметка во прв ред за доброто и развојот на народот, како и да ги охрабри аспирациите на тој народ кон социјален прогрес.“² Согласно со тоа, постоечките аномалии во социјалната превентива, а со тоа и во социјалната политика треба да се заменат со нови, практично компатибилни елементи кои ќе го развиваат чувството на „социјална правда“ и „социјална сигурност“.

Моменталното стоиште на државата одговара на Титмусовата социјална политика, според кого „таа претставува утописка и ирелевантна, што се елаборира без да се води сметка за прашањата на структурата и динамиката на општеството, како и за правците на неговиот развој.“³

Поставеноста на социјалната превентива потребно е да се трансформира во рамка која овозможува опции за работно ангажирање и инвлвирање на индивидуата во трудовиот процес, за разлика од постоечката компензација за невклученоста во тој сегмент. Така, намалувањето на процентот на „вишокот“ корисници на социјалните услуги, би резултирало со редовна исплата на оние кои се наоѓаат во потреба од интервентна општествена заштита.

Забележителен е и дефицит во одредбите за преземање мерки во даночната политика, како и во политиката за вработување, со што секако се намалува влијанието на државата во

² Конвенција бр. 117 на Меѓународната организација на трудот, 1962 год.

³ Titmuss R. "Commitment to welfare", 116 str.

спречувањето на настанокот на социјални ризици.

Конечно, одредени подобрувања се очекуваат со донесувањето на новиот Закон за социјална заштита, кој се обраќа на поголем дел од проблематичните сектори во социјалниот домен. Заживувањето на работата во локалните заедници, исто така, дава реална основа за зголемување на дијапазонот на можности кои позитивно ќе корелираат со практиката.

Низ призмата на споменатите состојби, евидентна е побарувачката од постоечката „социјална држава“ да афирмира социјална политика, која ќе промовира одржување и заштита на човекови права и слободи на сите, вклучувајќи го и правото на развој; промовирање на ефективно остварување на правата и поделба на одговорностите на сите нивоа од општеството; заштита на правата на децата и младите; праведност меѓу половите, и промовирање на зајакнувањето на социјалната интеграција и граѓанското општество.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ружин Нано, „Социјална политика“, Радио Култура, Скопје, 1994
2. Titmuss Richard "Commitment to Welfare", Georg Allen and Unwin edition, London, 1971
3. Предлог на закон за социјална заштита, Министерство за труд и социјални политики, Скопје, 1997
4. States of Disarray (The social effects of globalization), UNRISD, London, 1995
5. Planning & Organizing for Social Change, Jack Rothman, Columbia University Press, New York, 1974
6. Social Development & Social Rights, International Association of Schools of Social Work, Vienna, 1998
7. Soft Methods in the European Union Social Policy, Annikki Savio, National Research and Development Centre for Welfare and Health, Helsinki, 1995

Maja Gerovska

The Actual Dimensions of Social State

Summary:

Republic of Macedonia with its Constitution has declared itself as a „social state“. The aim is to help citizens exposed on a basic social